

Zbiór Orzeczeń

Sprawa C-600/ 19

**MA
przeciwko
Ibercaja Banco SA,**

(wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Audiencia Provincial de Zaragoza)

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba) z dnia 17 maja 2022 r.

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Zasada równoważności – Zasada skuteczności – Postępowanie w przedmiocie zajęcia egzekucyjnego wierzytelności zabezpieczonej hipoteką – Nieuczciwy charakter warunku ustalającego nominalną stopę odsetek za zwłokę oraz warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności, które są zawarte w umowie kredytu – Powaga rzeczy osądzonej i prekluzja – Utrata możliwości powołania się przed sądem na nieuczciwy charakter warunku umowy – Uprawnienie do przeprowadzenia kontroli z urzędu przysługujące sądowi krajowemu

1. *Ochrona konsumentów – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Dyrektywa 93/13 – Postępowanie w przedmiocie zajęcia egzekucyjnego wierzytelności zabezpieczonej hipoteką – Brak możliwości dokonania przez sąd krajowy, z urzędu lub na wniosek konsumenta, oceny nieuczciwego charakteru warunku umownego w ramach tego postępowania lub w późniejszym postępowaniu – Skutek powagi rzeczy osądzonej i prekluzji – Badanie z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych przy wszczęciu postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką – Brak wyraźnego wskazania i uzasadnienia tego badania – Niedopuszczalność (dyrektywa Rady 93/13, art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 1)*

(zob. pkt 37–39, 41, 42, 47–52; pkt 1 sentencji)

2. *Ochrona konsumentów – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Dyrektywa 93/13 – Postępowanie w przedmiocie zajęcia egzekucyjnego wierzytelności zabezpieczonej hipoteką – Brak możliwości dokonania przez sąd krajowy, z urzędu lub na wniosek konsumenta, oceny nieuczciwego charakteru warunku umownego po zakończeniu tego postępowania i sprzedaży nieruchomości osobie trzeciej – Dopuszczalność – Przesłanka – Możliwość podniesienia przez danego konsumenta nieuczciwego charakteru tych warunków umownych w późniejszym postępowaniu i uzyskania naprawienia szkody spowodowanej ich stosowaniem (dyrektywa Rady 93/13, art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 1)*

Streszczenie

Do Trybunału wpłynęło pięć wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonych odpowiednio przez sądy hiszpańskie (Ibercaja Banco, C-600/19 i Unicaja Banco, C-869/19), sąd włoski (SPV Project 1503, C-693/19 i C-831/19) oraz sąd rumuński (Impus Leasing România, C-725/19), wszystkie dotyczące wykładni dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków umownych¹.

Wnioski te dotyczą różnego rodzaju postępowań. I tak, wniosek w sprawie Ibercaja Banco dotyczy postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, w którym konsument nie wytoczył powództwa przeciwegzekucyjnego, a prawo własności nieruchomości obciążonej hipoteką zostało już przeniesione na osobę trzecią. W sprawie Unicaja Banco wniosek został złożony w postępowaniu dotyczącym skargi kasacyjnej wniesionej w następstwie wyroku Gutiérrez Naranjo i in.². Wnioski w sprawach połączonych SPV Project 1503 dotyczą z kolei postępowań egzekucyjnych opartych na tytułach egzekucyjnych, które uzyskały powagę rzeczy osądzonej. Wreszcie, wniosek w sprawie SPV Project 1503 został złożony w związku z postępowaniem egzekucyjnym prowadzonym na podstawie umowy leasingu stanowiącej tytuł egzekucyjny.

W czterech wyrokach wydanych w składzie wielkiej izby Trybunał rozwinął swoje orzecznictwo dotyczące obowiązku i uprawnienia sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych na podstawie dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków umownych. W tym względzie Trybunał doprecyzował związek między zasadą powagi rzeczy osądzonej i prekluzją z jednej strony a sądową kontrolą nieuczciwych warunków umownych z drugiej strony. Trybunał wypowiedział się ponadto na temat zakresu tej kontroli w ramach postępowań przyspieszonych dotyczących odzyskiwania długów konsumenckich, a także w przedmiocie związku między pewnymi zasadami procesowymi ustanowionymi w prawie krajowym w dziedzinie apelacji a uprawnieniem sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych.

Ocena Trybunału

W pierwszej kolejności Trybunał wyjaśnił związek między zasadą powagi rzeczy osądzonej a uprawnieniem sądu egzekucyjnego do zbadania z urzędu, w ramach postępowania w sprawie wydania nakazu zapłaty, nieuczciwego charakteru warunku umownego stanowiącego podstawę tego nakazu.

¹ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29, zwana dalej „dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków umownych”).

² Wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980). W wyroku tym Trybunał orzekł w istocie, że orzecznictwo Tribunal Supremo (sądu najwyższego, Hiszpania) ograniczające w czasie zwrot kwot nienależnie zapłaconych bankom przez konsumentów na podstawie nieuczciwego warunku umownego zwanego klauzulą „dolnego progu”, jest sprzeczne z art. 6 ust. 1 dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków umownych, a zatem konsumenci mają prawo do pełnego zwrotu tych kwot na podstawie tego przepisu.

W tym względzie Trybunał orzekł, że dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków umownych³ stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym w przypadku gdy nakaz zapłaty nie był przedmiotem sprzeciwu wniesionego przez dłużnika, sąd egzekucyjny nie może badać potencjalnego nieuczciwego charakteru warunków umownych stanowiących podstawę tego nakazu, ponieważ powaga rzeczy osądzonej obejmuje w sposób dorozumiany ważność tych warunków. Dokładniej rzecz ujmując, uregulowanie, zgodnie z którym uznaje się, że badanie z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych zostało przeprowadzone i jest objęte powagą rzeczy osądzonej nawet w braku jakiegokolwiek uzasadnienia w tym względzie w orzeczeniu w sprawie wydania nakazu zapłaty, może pozbawić znaczenia spoczywający na sądzie krajowym obowiązek przeprowadzenia z urzędu badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych. W takim przypadku wymóg skutecznej ochrony sądowej oznacza, że sąd egzekucyjny może ocenić, również po raz pierwszy, potencjalnie nieuczciwy charakter warunków umowy, które stanowiły podstawę nakazu zapłaty. Okoliczność, że w dniu, w którym nakaz stał się prawomocny, dłużnik nie wiedział, że mógł zostać uznany za „konsumenta” w rozumieniu tej dyrektywy, jest w tym względzie bez znaczenia.

W drugiej kolejności Trybunał zajął się wzajemnym oddziaływaniem zasady powagi rzeczy osądzonej, prekluzji i uprawnienia sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru warunku umownego w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

Po pierwsze, Trybunał wskazał, że dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków umownych⁴ stoi na przeszkodzie przepisom krajowym, które ze względu na powagę rzeczy osądzonej i prekluzję nie pozwalają ani sądowi na zbadanie z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, ani konsumentowi, po upływie terminu na wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego, na podniesienie nieuczciwego charakteru tych warunków umownych w tym postępowaniu lub w późniejszym postępowaniu z powództwa o ustalenie. Ta wykładnia dyrektywy ma zastosowanie w przypadku, gdy wspomniane warunki umowne zostały zbadane z urzędu w chwili wszczęcia postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, przy czym badanie to nie zostało wyraźnie wspomniane ani uzasadnione w orzeczeniu zezwalającym na egzekucję wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, zaś z owego orzeczenia nie wynika, że badanie takie nie będzie już mogło zostać podważone w przypadku niewniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego. Ponieważ nie został on poinformowany o przeprowadzeniu z urzędu badania nieuczciwego charakteru warunków umownych w orzeczeniu zezwalającej na egzekucję wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, konsument nie mógł ocenić z pełną znajomością rzeczy konieczności wniesienia odwołania od tego orzeczenia. Skuteczna kontrola potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych nie mogłaby zaś zostać zagwarantowana, gdyby powaga rzeczy osądzonej dotyczyła również orzeczeń sądowych nieprzewidujących takiej kontroli.

Po drugie, Trybunał orzekł, że zgodnie z ową dyrektywą⁵ są natomiast przepisy krajowy, które nie zezwalają sądowi krajowemu, działającemu z urzędu lub na wniosek konsumenta, zbadać potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych po zrealizowaniu zabezpieczenia hipotecznego, sprzedaży nieruchomości obciążonej hipoteką i przeniesieniu na osobę trzecią praw własności w odniesieniu do tej nieruchomości. Wniosek ten jest jednak uzależniony od

³ W szczególności art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 tej dyrektywy.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże.

warunku, że konsument, którego nieruchomości obciążona hipoteką została sprzedana, może dochodzić swoich praw w późniejszym postępowaniu mającym na celu uzyskanie naprawienia szkody finansowej spowodowanej zastosowaniem nieuczciwych warunków umownych.

W trzeciej kolejności Trybunał zbadał związek między niektórymi krajowymi zasadami procesowymi regulującymi postępowanie odwoławcze, takimi jak zasady dyspozycyjności, spójności i zakaz reformation in peius, a uprawnieniem sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru warunku umownego.

W tym względzie Trybunał uznał, że dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków umownych⁶ sprzeciwia się stosowaniu krajowych zasad procesowych, zgodnie z którymi sąd krajowy rozpatrujący apelację od wyroku ograniczającego w czasie zwrot kwot nienależnie zapłaconych przez konsumenta na podstawie warunku uznanego za nieuczciwy nie może podnieść z urzędu zarzutu dotyczącego naruszenia tego przepisu tej dyrektywy i nakazać całkowitego zwrotu wspomnianych kwot, jeżeli niezakwestionowania przez danego konsumenta tego ograniczenia w czasie nie można przypisać całkowitej bierności tego konsumenta. Jeśli chodzi o postępowanie główne przed sądem odsyłającym, Trybunał wyjaśnił, że niewniesienie apelacji przez danego konsumenta we właściwym terminie można przypisać temu, że termin na wniesienie przez niego apelacji już upłynął w momencie ogłoszenia wyroku Gutierrez Naranjo i in., w którym Trybunał za niezgodne ze wspomnianą dyrektywą uznał orzecznictwo krajowe ograniczające w czasie skutki restytucyjne związane ze stwierdzeniem nieuczciwego charakteru warunku umownego. Zatem w postępowaniu głównym dany konsument nie wykazał całkowitej bierności, nie wnosząc odwołania. W tych okolicznościach zastosowanie krajowych zasad procesowych pozbawiających go środków umożliwiających mu dochodzenie jego praw na podstawie dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków umownych jest sprzeczne z zasadą skuteczności, ponieważ może uniemożliwiać lub nadmiernie utrudniać ochronę tych praw.

W czwartej i ostatniej kolejności Trybunał zajął się uprawnieniem sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru warunków zawartych w tytule wykonawczym, gdy wpłynie do niego powództwo przeciwegzekucyjne wobec tego tytułu.

W tym względzie orzekł on, że dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków umownych⁷ i zasada skuteczności stoją na przeszkodzie przepisom krajowym, które nie zezwalają sądowi rozpatrującemu powództwo przeciwegzekucyjne dotyczące wierzytelności dokonać oceny – z urzędu lub na żądanie konsumenta – nieuczciwego charakteru warunków umowy stanowiącej tytuł egzekucyjny, jeżeli sąd rozpoznający sprawę co do istoty, do którego może zostać wniesione odrębne powództwo na podstawie prawa powszechnego w celu zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków takiej umowy, może zawiesić postępowanie egzekucyjne do czasu wydania orzeczenia co do istoty wyłącznie po wniesieniu kaucji, której poziom może zniechęcić konsumenta do wniesienia i podtrzymania takiego powództwa. Co się tyczy owej kaucji, Trybunał wyjaśnił, że koszty, jakie pociągałoby za sobą postępowanie przed sądem w stosunku do kwoty kwestionowanego długu, nie mogą zniechęcać konsumenta do wniesienia sprawy do sądu. Jest zaś prawdopodobne, że dłużnik zalegający z zapłatą nie dysponuje środkami finansowymi niezbędnymi do ustanowienia wymaganego zabezpieczenia. Jest tak tym bardziej, jeżeli wartość wniesionych powództw znacznie przekracza całkowitą wartość umowy, jak wydaje się to mieć miejsce w postępowaniu głównym.

⁶ W szczególności art. 6 ust. 1 tej dyrektywy.

⁷ W szczególności art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 tej dyrektywy